

ЛЕСЯ УКРАЇНКА (В 15-ТІ РОКОВИНИ СМЕРТИ: 1913-1928)¹

“Шумує життя і наче не знає, що воно втратило”, писала Старицька-Черняхівська *п'ятнадцять* [двадцять]² років тому над свіжою могилою Лесі Українки.

Дня 1 серпня 1913 р. померла в місцевості Сурам на Кавказі, найбільша, бо одинока поміж своїми товаришками, ґеніяльна українська поетеса Ляріса Квітка-Косачева, відома і славна під псевдонімом Лесі Українки.

Вся Україна знала, що Леся Українка нездужала на чахотку від ранньої молодості, ніхто не ворожив їй довгого віку, а все ж таки, катастрофа прийшла в моменті, в якому їй ніхто не сподівався [не кажучи вже проте, що вся Україна тремтіла на саму думку про неї...]. Смерть заскочила Лесю Українку в [найінтенсивнішому] розгарі праці, в найбільшому розцвіті творчості. Коли її ховали, не обсохла ще друкарська фарба на творах, що повставши на передодні її фізичної смерті, запевнили безсмертність її *духа* [імені й літературному дорібкові].

Було щось мужеськи-непохитного й твердого в тій постаті. [Франко назвав її одиноким мущиною серед поетів по шевченківській доби...]. Ця фізично квола й борюкаюча з недугою Людина, скривджена життям й позбавлена доступу до щастя, яке життя може дати, зарисувалася на тлі нашого тогочасного хуторянського вертеризму, як гранітний дороговказ для зусиль і сподівань хворого на меланхолію покоління. Вона одна зуміла:

Крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні
Без надії таки сподіватись...

Вона одна уміла своїм думкам та ідеям дати пластичність реальних появ, виразистість історичних подій і постатей. І хоч для цього вона сягала за *акцесуарами* [лаштунками] віддаленої від нас часом і простором старовини, втілення її ідей не тратили на життєвій актуальності, її типи не переставали від цього бути сучасними й глибоко національними [що більше вони в тій формі відзискували свободу рухів і різкість черт свого духовного обличчя].

“Одержима”, “Кассандра”, “Іванна жінка Хусова”, “У пущі”, “Руфін і Присцила”, “Адвокат Мартіян”. *Ті* [це] заголовки й теми вдаряючі своєю зовнішньою екзотикою й віддаленістю, але на ділі, це тільки ґеніяльно придумані й до найбільшої виразистости доведені маски ідей духового відродження й самопізнання [української] нації.

Невже ті голоси, несміливі, слабкі,
Квиління немовлят належить справді вам?
Невже на всі великії події,
На все одна відповідь є:
Мовчання, сльози та дитячі мрії?

Запитує поетка своїх товаришів *по пері* [пера] й національній [та громадській] праці, розслаблених сентименталізмом погробовців степової романтики.

¹ Голубець М. Леся Українка (В 15-ті роковини смерти: 1913-1928) // *Неділя*: Ілюстрований тижневик. – Львів, 1928. – Р.І. – Ч.6. – 7 жовт. – С.2.

² *Правки* другої редакції подаємо у квадратних дужках і за публікацією: М.Г. Леся Українка (В 20-ті роковини смерти: 1913-1933) // *Наш прапор*. – Львів, 1933. – Ч.60. – 3 серп. – С.5.

Так, ми раби, не має гірших в світі
Феллахи, парії – щасливіші від нас,
Бо в них і Розум і думки сповіті,

А в нас огонь Титана ще не згас...
Той непогасний огонь Титана,

що зробив нас “великими духом, а силою слабими”, привів до цього, що ми

Орлині крила чуєм за плечима,
Саміж кайданами прикуті до землі.
Ми... навіть власної не маєм хати,

Усе відкрите в нас тюремним ключарям:

Не нам, обідраним невільникакам сказати
Речення гордеє: “мій дім – мій храм...”

Але ж свідомість цього страшного стану не погружує поетки в стан безвиглядного *песимізму* [одчаю]. Для народу, коли він тільки захоче напружити свої оспалі мускули, отрястися з іділічного, заправленого наркотиками сну, нема безвихідних ситуацій. Бо *впрочім* [зрештою]:

Нехайже ми раби, невільними продажні,
Без сорому, без чести, хай же так!
А хтож були ті вояки відважні,
Що їх зібрав під прапор свій Спартак?

Хотілобся [хотілось би] сказати, що поетка не помилилася в своїх сподіваннях на народ, що був мов “паралітик з блискучими очима”, а вже кілька літ по її смерті, в 1917-1920 роках з феллага перекинувся в Спартака якби не те, що львину частину геройської метаморфози треба приписати якраз творчості Лесі Українки, що мов той, оспіваний нею, “поет під час облоги”

Не боявся від ворога смерти,
Бо вільная пісня не може умерти.

Леся Українка була найбільш мужеським і богатирським типом української літератури і під тим оглядом не має собі пари. Рими її були точені, тонкі, але в парі з тим пруживі й еластичні мов гартована сталь; її ритміка була боєвою, ударною, її сюжети незрівняно підібрані й переконуючі, постаті повні плястичної виразистості. В тому лягла вся її оригінальність, уся виїмковість її появи.

Алеж ця “Кассандра”, що не давала народові заснути на мурах твердині, ця “одержима духом” що рвала нарід в засвіті невтомної мандрівки, була все ж таки Людиною – бідною, хворою Людиною.

Для народу все має одно обличчя і голос, від сурм боєвих дуцій. Але сама перед собою, в безпросвітності свого внутрішнього життя, вона плаче й хлипає, за щастям, яке її не було даним:

Ти не мій! Розлучив нас далекий твій край
І вродлива чужинка забрала...
Ти там може найшов незаказаний рай.
Я ж без тебе мов квітка зів'яла...

І тому
Хотіла б я вийти у чистеє поле,
Припасти лицем до сирої землі
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люде зжахнулись на сльози мої...

Так чорно й безпросвітно малювалося життя поетки-людини, так кервавилось серце, що б'ючи для Нації було заодно крицевим серцем пожарного дзвону.

Леся Українка, з дому Косачів, посвоячених з Драгомановом, прийшла на світ 1872 р. на Волині. На літературну арену виступила 12-літньою дівчинкою в львівській "Зорі". Її перші поезії "Конвалія" і "Сафо" зраджували в ній зрілість думки й почуття форми, в яких трудно булоби *запідозрити* [бачити] дитину її віку. Тридцять літ праці запевнили її, не тільки виїмкове й тривке місце в історії української літератури, але й в історії *національного відродження української Нації* [відродження української Нації]. В гомоні останніх визвольних боїв чуються громові кличі ґеніяльної української поетеси.

Отримано 27 січня 2016 р.

м.Київ

